

3. Стратегія інтернаціоналізації співробітництва в галузі освіти Національного авіаційного університету на 2018-2028 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://imco.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/internationalization_strategy.pdf

4. Bruhn E. (2020). Virtual Internationalization in Higher Education. (Doctoral dissertation). Available at [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/44196720/Virtual_Internationalization_in_%20Higher_Education

5. Hans de Wit European higher education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.rlcu.org.ar/recursos/E_0000032_003_EUROPEANHIGHEREDUCATION.pdf

Наталія ТКАЧЕНКО,
доктор педагогічних наук, доцент,
проректорка з наукової роботи та міжнародних зв'язків,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка, м. Глухів

ВІРТУАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Здатність ефективно працювати як в національному, так і в міжнародному контексті визнано однією з основних на висококонкурентному глобальному ринку праці. Саме навчання за програмами мобільності є найбільш ефективним шляхом для набуття міжнародного досвіду й підготовки до майбутньої кар'єри. Проте «фізична» академічна мобільність часто унеможлиблюється через фінансові труднощі університетів, науково-педагогічних працівників і студентів, а також обмеження на виїзд за кордон у зв'язку з пандемією, введенням воєнного стану в Україні тощо. З огляду на зазначене віртуальна мобільність стає дедалі актуальнішою.

Віртуальна мобільність у закладах вищої освіти – це форма навчання, яка складається з віртуальних компонентів у навчальному середовищі, що повністю підтримується ІКТ, і передбачає транскордонну співпрацю людей різного походження та культур, які працюють і навчаються разом, маючи за основну мету підвищення міжкультурного розуміння і обмін знаннями (Vijnens et al., 2006).

В Європейському просторі вищої освіти (ЄПВО) запровадження певних елементів віртуальної мобільності було започатковано невдовзі після створення програми Європейської Комісії Еразмус. Європейські університети почали ініціювати віртуальну мобільність під час так званих «вікон мобільності».

Поширенню віртуальної мобільності сприяло започаткування спільних магістерських і докторських програм Erasmus Mundus, в межах яких частина дисциплін викладалася дистанційно. Значний поштовх для розвитку віртуальна мобільність отримала в результаті запуску програми стратегічних партнерств як прикладів інноваційної співпраці, а в проєктах зі створення альянсів європейських університетів, одній із ініціатив Європейської комісії в галузі освіти 2019 року, віртуальна мобільність стала вже обов'язковою.

На основі аналізу зазначених інноваційних практик розроблено рекомендації для супроводу віртуальної мобільності, визнання її результатів. В цьому контексті заслуговують на увагу проєкти “European Portal for International Courses and Services for Virtual Erasmus” (EPICs), “An Operational Conception of Virtual Mobility” (E-MOVE), “Real Virtual Erasmus” (REVE), “Virtual Mobility Before and After Student Exchanges” (VM-BASE), “Collaborative European Virtual University” (сEVU) та ін. Значним внеском у просування змішаної і віртуальної мобільності в контексті інтернаціоналізації закладів вищої освіти стали напрацювання робочої групи Європейської асоціації університетів дистанційного навчання (Task Force EADTU) щодо моделей організації мобільності, в тому числі і віртуальної, які представлено у фінальному звіті «Інноваційні моделі співпраці і студентської мобільності в Європі» [EADTU, 2020].

Відтак видами віртуальної мобільності, що є доступними для використання під час підготовки фахівців у закладах вищої освіти, є:

- за тривалістю (короткострокова, довгострокова, переривчаста);
- за кількістю університетів-партнерів (однокампусна, мультикампусна);
- за формою взаємодії (синхронна, асинхронна).

Варто наголосити, що можливими є і комбіновані варіації запропонованих видів мобільності, які принципово відрізняються такими аспектами: мобільність організовано в межах однієї дисципліни одного університету, або ж двох (і більше) дисциплін різних університетів, які викладаються паралельно; до віртуальної пропозиції залучаються окремі студенти індивідуально чи запрошуються студентські групи у повному складі.

Також зазначимо, що віртуальну мобільність в професійній підготовці фахівців можна гнучко організувати, знайшовши правильний баланс між синхронним або асинхронним режимами викладання та навчання, адже в умовах воєнного стану в Україні надзвичайної ваги набуває можливість асинхронної комунікації через підключене навчальне середовище у зв'язку з відсутністю постійного доступу учасників мобільності до мережі інтернет, перебої з електроенергією тощо. Синхронну комунікацію доречно організувати лише для окремих видів навчальної діяльності, які потребують особливого пояснення.

Можливими форматами віртуальної мобільності є:

– «вбудована» мобільність (embedded mobility) – віртуальна взаємодія студентів і викладачів, яка відбувається впродовж визначеного часового проміжку, синхронно чи асинхронно, у межах паралельного викладання і вивчення існуючих дисциплін двох чи більше університетів. Така модель передбачає розроблення спільних навчальних активностей у партнерстві двох і більше викладачів і груп студентів з різних закладів освіти. В її основі лежить пряма взаємодія студентів, які вивчають освітні компоненти в партнерських університетах, а також викладачів, які «співвикладають» окремі компоненти чи модулі в межах цих освітніх компонентів. За такої моделі для освітніх компонентів або розробляються окремі навчальні програми (syllabi) в кожному ЗВО зі спільними елементами «віртуальної» взаємодії, або одна спільна, погоджена обома закладами.

– індивідуальні віртуальні обміни (exchange curricula and exchange mobility) – за яких кожен студент-учасник самостійно, але за погодженням зі своїм ЗВО, а також приймаючим закладом доєднується до вивчення освітніх компонентів, які викладаються у «приймаючому» університеті дистанційно (або у змішаному форматі) і є відкритими для іноземних студентів, з бажаним подальшим перезарахуванням набутих результатів за основним місцем навчання. Це найпоширеніша схема мобільності в Європі, вона безпосередньо підтримується програмою ЄС Erasmus. Така модель є подібною до «фізичної» мобільності, але здійснюється у віртуальному просторі;

– мережеві освітні програми та вікна мобільності (networked curricula and mobility windows) – за такого формату мережа університетів-партнерів у певній навчальній області розробляє окремі курси (модулі) в межах однієї програми. Розробники («лідери») модулів використовують різноманітні сучасні освітні інструменти та, як правило, змішану схему навчання, за якої кожен курс спрямований на 2 фази активного навчання учасників: теоретична підготовка через платформи електронного навчання та практичне навчання в закладі «лідера» модуля («вікно мобільності»), яке може бути організовано у фізичному, змішаному або онлайн режимі, залежно від університету-організатора. Якщо вікно мобільності в приймаючому університеті є значним за обсягом, то випускникам таких програм можуть видаватися подвійні дипломи;

– спільні освітні програми та інтегрована мобільність (joint curricula and integrated mobility) – передбачає, що освітня програма та навчальний план розробляються спільно університетами-партнерами (консорціум університетів). Викладання та навчання здійснюється у всіх університетах-партнерах по черзі з одночасним дистанційним навчанням в освітньому онлайн-середовищі. Студенти, які навчаються за такими програмами, отримують подвійні дипломи.

Отже, з огляду на наведені особливості моделей та видів віртуальної мобільності вважаємо, що такий підхід до підготовки фахівців різних

спеціальностей у закладах вищої освіти відкриває нові можливості в умовах війни та має певні переваги як для окремих студентів, так і для викладачів та закладів вищої освіти загалом.

Так, перевагами віртуальної мобільності є відсутність обмежень щодо кількості її учасників, відсутність необхідності у фізичному переміщенні, залежності від середовища та часу; мінімізація можливих негативних чинників, пов'язаних з тривалим відривом від освітнього процесу в ЗВО за основним місцем навчання; можливість усунення засадничих академічних відмінностей в освітніх програмах в процесі академічного обміну; можливість попереднього тестування освітнього середовища закладу освіти за кордоном; соціальна важливість такого підходу, оскільки уможливує участь здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, а також тим, хто не може скористатися фізичною мобільністю через стан здоров'я, необхідність поєднувати навчання і роботу, наявність сім'ї / дитини тощо.

Віртуальна мобільність має і педагогічні переваги, зокрема збагачує традиційну освітню діяльність інтерактивним та спільним навчанням. Це інтегрує учасників мобільності у міжкультурне середовище для спільного навчання, зберігаючи переваги присутності в університетському містечку, сприяє удосконаленню мовних навичок та підвищенню міжкультурної обізнаності. Завдяки віртуальній мобільності як студенти, так і викладачі набувають досвіду, необхідного у сучасному трудовому житті, адже використання таких інструментів, як відеоконференції та робочі простори для спільної роботи, дедалі стають звичним явищем. Крім того, віртуальна мобільність заохочує студентів ефективно використовувати Інтернет як джерело знань та інформації на додаток до інших більш традиційних джерел, таких як (цифрові) бібліотеки, (онлайн) бази даних тощо, що є важливою навичкою для майбутніх працівників; підвищує самооцінку та мотивацію взяти участь у (формальному/ неформальному) навчанні або професійній підготовці після навчання за кордоном; розширює можливості для працевлаштування та перспективи кар'єрного росту;

Для закладів вищої освіти України в умовах війни віртуальна мобільність відкриває можливості для розбудови потенціалу для роботи на Європейському/міжнародному рівні, посилення співпраці із іноземними партнерами, що уможливує реалізацію стратегій інтернаціоналізації; стратегічне планування професійного розвитку кадрів, відповідно до потреб кожного та до цілей ЗВО. Віртуальна мобільність як інноваційний підхід сприяє покращенню якості підготовки фахівців, оскільки забезпечує інноваційний спосіб роботи з цільовими аудиторіями відповідно до їх потреб та очікувань, а також розбудові інноваційного, динамічного професійного середовища в самому закладі, що полягає у готовності поєднувати кращий досвід та нові методи у щоденній діяльності; бути відкритими до співпраці із організаціями,

що є активними у різних соціальних та освітніх.

Список використаної літератури:

Bijnens, H., Boussemaere, M. Rajagopal, K. Beeck, I. & Petegem, W. (Eds.). (2006). European cooperation in education through virtual mobility: a best-practice manual. EUROPACE IVZW. Retrieved from: http://www.virtualeducation.wiki/images/9/9b/BM_handbook_final.pdf

The European Association of Distance Teaching Universities (EADTU) (2019). Innovative Models for Collaboration and Student Mobility in Europe. Results of EADTU's Task Force and Peer Learning Activity on Virtual Mobility. Retrieved from:

https://eadtu.eu/documents/Innovative_Models_for_Collaboration_and_Student_Mobility_in_Europe.pdf

Zsófia J. TÓSZEGI,
doctoral researcher, assistant lecturer,
University of Pécs, Pécs, Hungary

**EXPERIENCES OF STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS AND
NEURODIVERSITY IN HIGHER EDUCATION: EXPLORATIVE
RESEARCH USING THE PROCESS-BASED MODEL OF INCLUSION AT
UNIVERSITY OF PÉCS (2010-2022) AND IN LIGHT OF BEST PRACTICES
FROM INTERNATIONAL PARTNER INSTITUTIONS**

My doctoral dissertation will offer a literature review on the most recent findings of the current DEI (Diversity, Equality, and Inclusion) research in the context of higher education students with disability, especially with a focus on neurodiversity (Milem et al., 2005; Arató & Varga, 2015). It will summarize the basic principles of neurodiversity, explaining why diversity, learner variability and equity contribute to the academic excellence of all universities (Williams et al., 2005). I've built my research on two models of systems thinking, Spencer's PVEST – the Phenomenological Version of EcoSystem Theory (Spencer, 2008) and the Process-based Model of Inclusion with its six pillars that are considered necessary to establish and sustain an inclusive university environment (Varga, 2015). I have created a survey based on the original Booth-Ainscow «Inclusion Index» (developed with the support of UNESCO (Booth et al., 2000) and used its validated version for higher education devised by Galician researchers (Losada Puente et al., 2021). I translated and adapted this index to the language of Hungarian higher education with the author's written consent, although the original Inclusion Index has already been in use for institutional development in Hungary (Toszegi, 2022a-manuscript). I have also created a Hungarian translation of CHARM-EU's Inclusivity Tips for Educators